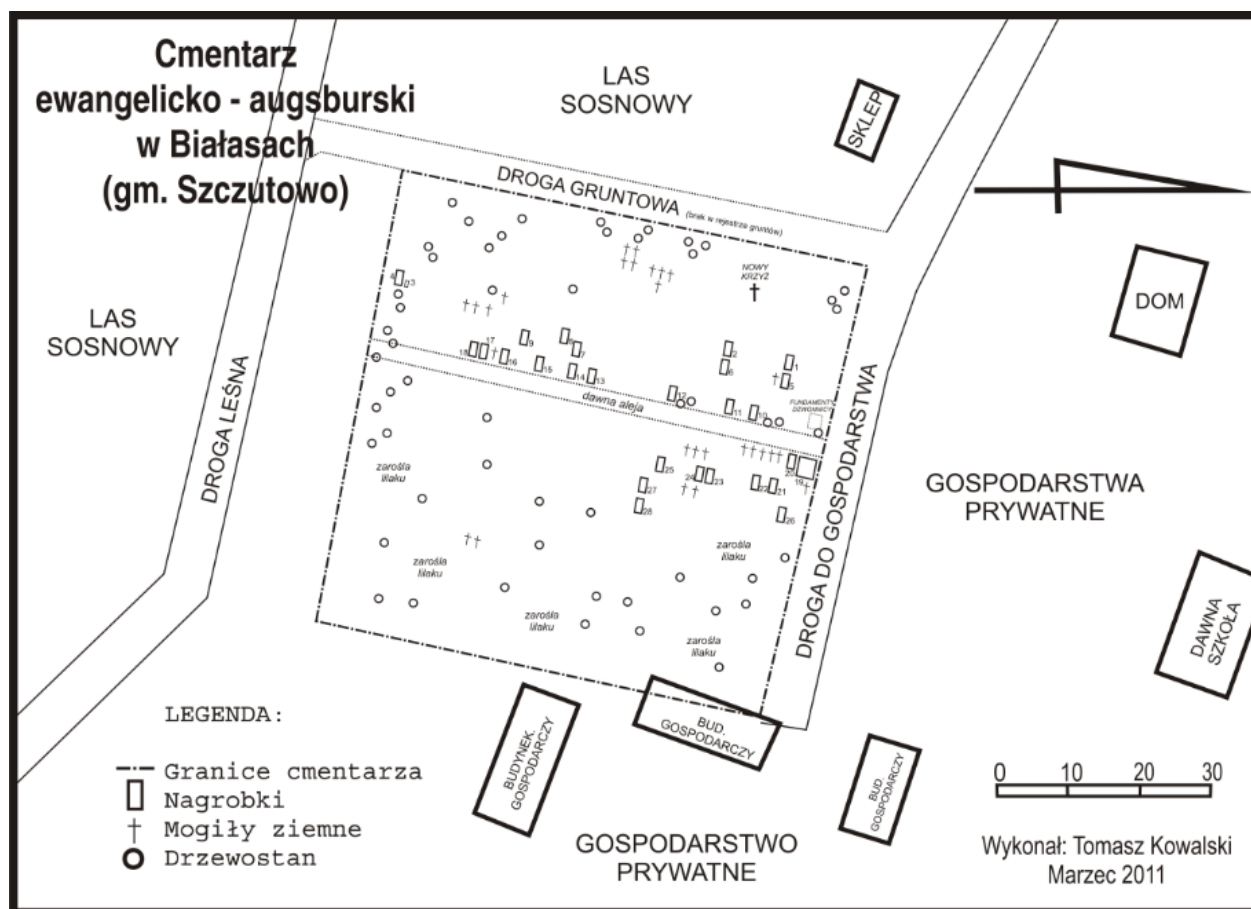

Cmentarz ewangelicki w BIAŁASACH - część I

Cmentarz, będący działką o powierzchni 43 arów jest nieczynną nekropolią nieistniejącego już kantoratu w Białasach. W 1945 roku został opuszczony i zapomniany. Zdeprawowany został w latach 40-tych i 50-tych. Rozebrane zostało ogrodzenie cmentarza a nagrobki potłuczone. Skradziono krzyże i tablice inskrypcyjne.

Plan sytuacyjny cmentarza w Białasach. Marzec 2011. Wykonanie: T. Kowalski i Ultima Thule¹

Historia kantoratu w Białasach

Kantorat w Białasach założono prawdopodobnie w 1840 roku z inicjatywy około pięćdziesięciu ewangelickich rodzin zamieszkujących okoliczne tereny od początku XIX wieku. Był to jeden z większych powierzchniowo kantoratów na terenie parafii ewangelicko-augsburskiej w Sierpcu (założonej w 1837 roku). W połowie XIX wieku zbudowano tu szkołę, kaplicę z dzwonnica (z dwoma dzwonami) oraz cmentarz. Według spisu ludności z 1921 roku mieszkało tu 621 osób wyznania ewangelickiego. Pierwszym nauczycielem i kantorem był Aleksander Samuel Boranski. Po nim kolejno urząd sprawowali: Krystian Janetzki, Daniel Janetzki, Daniel Retz, Albert Bessel, Aleksander Treichel, Heinrich Laferie oraz Hermann Schrull. W kantoracie prężnie działała orkiestra dęta. Cmentarz z wieloma pięknymi nagrobkami i pieczarami służył mieszkańcom do końca II wojny światowej. Po opuszczeniu wsi przez ewangelików w okresie powojennym cmentarz popadł w zapomnienie. Do lat 70-tych znajdowało się tu wiele interesujących nagrobków. Nekropolia w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat została zdeprawowana. Na jej terenie zaczęła królować przyroda².

¹ Szkic sytuacyjny cmentarza pozyskano ze strony historycznej ULTIMA THULE:

http://www.sierpc.com.pl/ultima/?Nasza_dzialalnosc:Bialasy_2010%2F11

² Informacja pochodzi ze strony: http://www.sierpc.com.pl/ultima/?Nasza_dzialalnosc:Bialasy_2010%2F11

Stan cmentarza w Białasach z 2007 roku przedstawia poniższa galeria³.

Tytuł zdjęcia: Cmentarz niemiecki w Białasach k/Szczutowa - 21.01.2007 r.

Tytuł zdjęcia: Cmentarz niemiecki w Białasach k/Szczutowa - 21.01.2007 r.

Tytuł zdjęcia: Cmentarz niemiecki w Białasach k/Szczutowa - 21.01.2007 r.

Tytuł zdjęcia: Cmentarz niemiecki w Białasach k/Szczutowa - 21.01.2007 r.

Tytuł zdjęcia: Cmentarz niemiecki w Białasach k/Szczutowa - 21.01.2007 r.

Tytuł zdjęcia: Cmentarz niemiecki w Białasach k/Szczutowa - 21.01.2007 r.

³ Zdjęcia pozyskano ze strony internetowej Sierpc online: www.sierpc.com.pl > Galeria zdjęć, kategoria : Okolice Sierpca

Stan Cmentarza ewangelickiego w Białasach w dniu 29.08.2007 przedstawia poniższa galeria⁴

⁴ Zdjęcia udostępnione przez Tomasza Kowalskiego. Zdjęcia pochodzą ze strony: <https://get.google.com/albumarchive/104830765242981883921/album/AF1QipNguwulJii09ggQGYvKRY8Zbn4ptEPfUvaxDIF0?source=pwa>

Renowacja cmentarza

Jak pisze Tomasz Kowalski "Nieformalna Grupa Historyczna 'Ultima Thule'" wzorując się na przeprowadzonym w 2009 roku projekcie renowacji cmentarza ewangelickiego w Osówce, będzie starać się w miesiącach od czerwca do września 2010 roku przywrócić porządek na zdewastowanym cmentarzu kolonistów niemieckich w Białasach w gminie Szczutowo.

Głównym celem projektu jest odkopanie i oczyszczenie zachowanych nagrobków oraz ich konserwacja. Będziemy starali się zidentyfikować chociaż część osób spoczywających na tym cmentarzu. Wytniemy zbędną roślinność cmentarza (samosiewy lilaku i inne krzewy). Cmentarz zostanie ogrodzony drewnianym płotem a przy głównej bramie zlokalizowana będzie tablica informacyjna w językach polskim i niemieckim. Pośrodku stanie duży, drewniany krzyż. Już wiosną rozpoczniemy szeroko zakrojoną akcję informacyjną. Będziemy chcieli włączyć w realizację projektu jak najszersze grono osób. Pod koniec lata, bądź wczesną jesienią pragniemy zorganizować ekumeniczne nabożeństwo na odnowionym cmentarzu.

Głównym strategicznym partnerem naszych działań jest parafia ewangelicko-augsburska z Płocka, z księdzem Arturem Woltmanem na czele, która jest właścicielem działki na której znajduje się cmentarz. O fundusze na realizację projektu starać będziemy się od "Fundacji Wspomagania Wsi", w ramach konkursu "Kultura Bliska 2010".

Mamy nadzieję, że odnowione dziedzictwo kulturowe, jakim jest ten cmentarz przyczyni się do wzrostu zainteresowań mniejszościami narodowymi zamieszkującymi niegdyś Rzeczpospolitą, oraz stanie się swoistą atrakcją turystyczną regionu sierpeckiego.

Swoją pomoc merytoryczną, historyczną i organizacyjną zaoferowali:

- Linda Marks Pauling z USA
- Erik Buchholz z Niemiec
- Michael Eckert z Niemiec

Wszyscy oni są powiązani z mieszkającymi niegdyś w Białasach kolonistami niemieckimi.

Rozpoczęcie renowacji cmentarza znalazło swoje miejsce w artykułach zamieszczanych w sieci:

Strona internetowa Gimnazjum im. Polskich Olimpijczyków w Szczutowie⁵

W ostatnią sobotę kilkunastoosobowa grupa naszych uczniów pod kierunkiem nauczyciela historii, pana Jurka Kapuścińskiego oraz opiekunki drużyny harcerskiej, pani Lidki Chojnowskiej rozpoczęła prace porządkowe przy renowacji cmentarza ewangelickiego w Białasach.

Warto dodać, że przed II wojną światową na naszych terenach zamieszkiwało sporo osadników niemieckich, którzy zgodnie współistnieli z ludnością polską. Śladem po ich obecności są porzucane po różnych miejscowościach i w dużej części zdewastowane nekropolie. Zakres prac przewidzianych do wykonania obejmuje: usunięcie porastających teren cmentarza krzewów, wygrabienie zalegającej ściółki, oczyszczenie zachowanych betonowych i lastrykowych nagrobków z mchu i porostów, wykonanie drewnianego ogrodzenia wydzielającego teren cmentarza, ustawienie drewnianego krzyża oraz tablicy informacyjnej w języku polskim i niemieckim. Impulsem do podjęcia wyżej wymienionych prac było spotkanie pana Jurka z panem Tomaszem Kowalskim - szefem Nieformalnej Grupy Historycznej Ultima Thule w Sierpcu, który zapewnił pomoc sprzętową (narzędzia) oraz środki finansowe niezbędne do sfinalizowania zadania. Na uznanie zasługuje znakomita postawa i zaangażowanie uczniów, którzy w ciągu czterech godzin wykonali kawał dobrej roboty. Na pochwałę zasłużyli bez wyjątku wszyscy nasi wolontariusze. Należeli do nich: Ania Jankowska, Dawid Nowotka i Hubert Zalewski – z klasy III a, Teresa Pijankowska, Monika Wiśniewska, Kamil Makowski, Robert Nowotka i Michał Pijankowski – z klasy III b, Dagmara Kalinowska oraz jej młodszy brat Miłosz (uczeń SP Szczutowo), Małgosia Raczyńska i Mariola Pijankowska – z klasy II a, a także Dawid Dębiński i Kamil Sadłakowski z klasy I b. Prace będą kontynuowane w kolejne soboty".

---

⁵ Strona w chwili obecnej nie istnieje. Szkoda tylko, że historię szkoły w przepięknych opisach w przebogatej dokumentacji fotograficznej nie zachowano przy okazji budowania nowej strony internetowej Gimnazjum im. Polskich Olimpijczyków w Szczutowie. Treść wpisu ściągnięta ze strony <http://gimnazjum-szczutowo.pl/wydarzenia/215-renowacja-cmentarza-ewangelickiego-w-biaasach>. Wpis z dnia : poniedziałek, 27 września 2010 17:56

Na stronie internetowej Centrum Informacyjnego Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce zamieszczono następujący artykuł⁶:

Parafia Ewangelicko-Augsburska w Płocku we współpracy z Nieformalną Grupą Historyczną "Ultima Thule" z Sierpca prowadzi prace porządkowe na cmentarzu ewangelickim w Białasach (gm. Szczutowo, powiat Sierpc).

Teren nieużywanego od czasów II wojny światowej cmentarza jest odnawiany w ramach projektu "Przyszłość - Przeszłości - renowacja cmentarzy ewangelickich Ziemi Sierpeckiej", realizowanego przez Nieformalną Grupę Historyczną z Sierpca. Środki na

renowację naszych nekropoli przyznano w ramach konkursu pod nazwą "Kultura Bliska 2010", zorganizowanego przez Fundację Wspomagania Wsi w Warszawie. Członkowie Grupy "Ultima Thule", której przewodniczy prezes Tomaszem Kowalskim (współpracował z warszawską parafią Św. Trójcy przy projekcie uporządkowania cmentarza w Osówce k/Sierpca) zostali beneficjentami grantu na projekt renowacyjny.

Parafia w Płocku od zeszłego roku współpracuje z różnymi środowiskami, mając na celu zachowanie naszego dziedzictwa wyznaniowego. W zeszłym roku teren nekropolii sprząтали i poddawali renowacji harcerze, którzy wędrowali przez Ziemię Sierpecką w ramach Rajdu Grunwaldzkiego. W Białasach młodzież harcerska zapoznała się z historią ewangelicyzmu w Polsce i na Mazowszu w ramach zajęć, które prowadził Tomasz Kowalski z Sierpca.

W tym roku prace porządkowe i renowacyjne prowadzi młodzież z Gimnazjum im. Polskich Olimpijczyków ze Szczutowa ze swoim opiekunem nauczycielem historii J. Kapuścińskim.

Prace renowacyjne potrwają póki pogoda pozwoli jesienią, a zakończenie prac i oficjalne otwarcie cmentarza po odnowieniu planowane jest na wiosnę.
ks. Artur Woltman

O rozpoczęciu renowacji cmentarza w Białasach informuje Kurier Sierpecki w artykule z dnia 6 października 2010 roku⁷ pisząc:

Ruszył następny projekt w ramach renowacji cmentarzy ewangelickich ziemi sierpeckiej. Młodzież po raz kolejny przywraca pamięć minionych lat. Tym razem w Białasach.

Cmentarz o powierzchni 43 arów jest nieczynną nekropolią nieistniejącego kantoratu w Białasach. W 1945 roku został opuszczony i zapomniany. Zdeprawowano go w latach 40-tych i 50-tych. Rozebrane zostało ogrodzenie cmentarza, a nagrobki potłuczone. Skradziono krzyże i tablice inskrypcyjne. Powoli wszystko zarastało, stawało się integralną częścią lasu. Nieformalna Grupa Historyczna Ultima Thule w Sierpcu postanowiła to zmienić. Udało się pozyskać fundusze z Fundacji Wspomagania Wsi. Tomasz Kowalski, szef grupy i główny pomysłodawca całej akcji, udał się na rozmowy z nauczycielem historii w Gimnazjum w Szczutowie.

⁶ Wpis pochodzi ze strony: <http://old.luteranie.pl/pl/files/plocc3.jpg>

⁷ Kurier Sierpecki Nr 80 Wydanie z dnia 6 października 2010 roku, s. 13.

Białasy. Renowacja cmentarza ewangelickiego

Przyszłość przeszłości

Cmentarz o powierzchni 43 arów jest nieczynną nekropolią niestrzeżonego już kantonatu w Białasach. W 1945 roku został opuszczony i zapomniany. Zdegradowano go w latach 40-tych i 50-tych. Rozbite zostało ogrodzenie cmentarza, a nagrobki pochaczone. Skradziono krzyże i tablice inskrypcyjne. Powoli wszystko zarastało, stawało się integralną częścią lasu. Nieformalna Grupa Historyczna Ultima Thule w Sierpcu postanowiła to zmienić. Udało się pozyskać fundusze z Fundacji Wspomnienia Wsi. Tomasz Kowalski, szef grupy i główny pomysłodawca całej akcji, udał się na rozmowę z naczelnikiem historii w Gimnazjum w Szczutowie.

Wystarczy impuls

Od dawna myśleliśmy o tym cmentarzu, jednak brakowało nam impulsu. Wystarczyło, że pojawił się pan Tomek i

Ruszył następny projekt w ramach renowacji cmentarzy ewangelickich ziem sierpeckiej. Młodzież po raz kolejny przywraca pamięć minionych lat. Tym razem w Białasach.

wszystko ruszyło z miejsca – powiedział Jerzy Kapuściński. W akcję zaangażowała się młodzież gimnazjalna i harcerze pod opieką Lidii Chojnackiej. W wolną sobotę przyszli porządkować teren cmentarza: Ania Jankowska, Dawid Nowotka, Hubert Zalewski, Teresa Pijankowska, Monika Wiśniewska, Kamil Makowski, Robert Nowotka, Michał Pijankowski, Dagmara Kalinowska oraz jej młodszy brat Miłosz (uczeń SP Szczutowo), Małgosia Raczyńska i Mariola Pijankowska, Dawid Dębiński i Kamil Sadłakowski przez kilka godzin ciężko pracowali, ale już widać pierwsze efekty ich trudu.

Trzeba coś zrobić

Chociaż jeszcze sporo zostało do wykonania, Tomek Kowal-

ski patrzy z optymizmem.

– Jestem zaskoczony aż takim odzewem. Chylę czoło przed szczutowską młodzieżą. Głównym celem projektu jest odkopanie i oczyszczenie zachowanych nagrobków oraz ich konserwacja. Będziemy starali się zidentyfikować chociaż część osób spoczywających na tym cmentarzu. Wytniemy zbędną roślinność. Cmentarz zostanie ogrodzony drewnianym płotem, a przy głównej bramie zlokalizowana będzie tablica informacyjna w językach polskim i niemieckim. Pośrodku stanie duży, drewniany krzyż – mówi Tomek. Grupa Ultima Thule planuje w najbliższym czasie odnowić również cmentarz w Józefowie, bo jak mówi jej założyciel – trzeba coś zrobić.

Wystarczy impuls

Od dawna myśleliśmy o tym cmentarzu, jednak brakowało nam impulsu. Wystarczyło, że pojawił się pan Tomek i wszystko ruszyło z miejsca – powiedział Jerzy Kapuściński.

W akcję zaangażowała się młodzież gimnazjalna pod opieką Lidii Chojnackiej. W wolną sobotę przyszli porządkować teren cmentarza Ania Jankowska, Dawid Nowotka, Hubert Zalewski, Teresa Pijankowska,

Monika Wiśniewska, Kamil Makowski, Robert Nowotka, Michał Pijankowski, Dagmara Kalinowska oraz jej młodszy brat Miłosz (uczeń SP Szczutowo), Małgosia Raczyńska i Mariola Pijankowska, Dawid Dębiński i Kamil Sadłakowski przez kilka godzin ciężko pracowali, ale już widać pierwsze efekty ich trudu.

Trzeba coś zrobić

Chociaż jeszcze sporo zostało do wykonania Tomek Kowalski patrzy z optymizmem. Jestem zaskoczony aż takim odzewem. Chylę czoło przed szczutowską młodzieżą. Głównym celem projektu jest odkopanie i oczyszczenie zachowanych nagrobków oraz ich konserwacja. Będziemy starali się zidentyfikować chociaż część osób spoczywających na tym cmentarzu. Wytniemy zbędną roślinność. Cmentarz zostanie ogrodzony drewnianym płotem, a przy głównej bramie zlokalizowana będzie tablica informacyjna w języku polskim i niemieckim. Pośrodku stanie duży, drewniany krzyż – mówi Tomek. Grupa Ultima Thule planuje w najbliższym czasie odnowić również cmentarz w Józefowie, bo jak mówi jej założyciel – trzeba coś zrobić.

Pierwsze prace na cmentarzu w Białasach rozpoczynają się w dniu 25 września 2010 roku. Bardzo obszerną dokumentację fotograficzną autorstwa Tomasza Kowalskiego z realizacji prac zamieszczono na stronie Nieformalnej Grupy Historycznej ULTIMA THULE

⁸ Więcej na stronie: <https://plus.google.com/photos/104830765242981883921/albums/5522253809977063617?banner=pwa>

⁹ Więcej na stronie: <https://plus.google.com/photos/104830765242981883921/albums/5526103656702544481?banner=pwa>

¹⁰ Więcej na stronie: <https://plus.google.com/photos/104830765242981883921/albums/5526104076832699825?banner=pwa>

Prace na cmentarzu w Białasach w dniu 16 października 2010 roku ¹¹

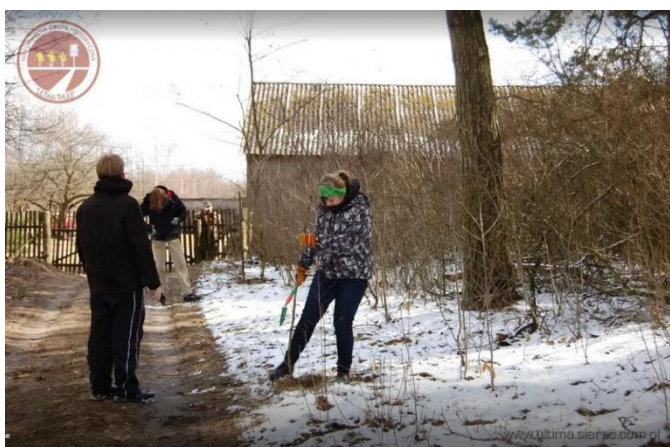
¹¹ Więcej na stronie: <https://plus.google.com/photos/104830765242981883921/albums/5529002625992688769?banner=pwa>

Prace na cmentarzu w Białasach w dniu 30 października 2010 roku ¹²

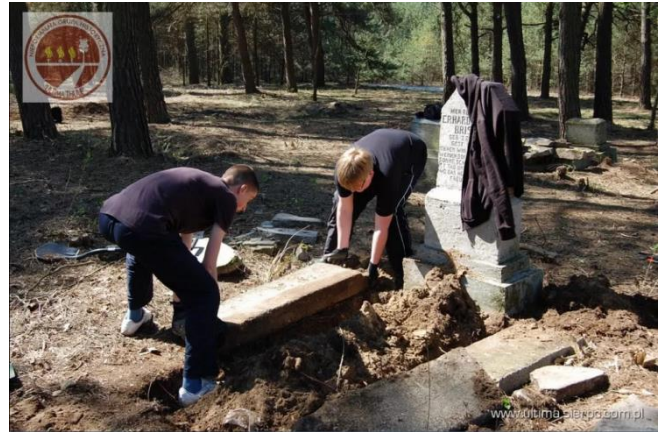
¹² Więcej na stronie: <https://plus.google.com/photos/104830765242981883921/albums/5586602843673035073?banner=pwa>

W dniu 26 marca 2011 roku trwają pomiary cmentarza i inwentaryzacja odkrytych nagrobków¹³

¹³ Więcej na stronie: <https://plus.google.com/photos/104830765242981883921/albums/5589785994842066241/5589786013769248130?banner=pwa&pid=5589786013769248130&oid=104830765242981883921>

W dni 16 kwietnia 2011 roku trwają prace mające na celu odtworzenie nagrobków ze
znalezionego na cmentarzu gruzu ¹⁴. W dniu 26 kwietnia 2011 roku prace są kontynuowane.

¹⁴ Więcej na stronie: <https://plus.google.com/photos/104830765242981883921/albums/5616647871426382737/5616648586768569154?banner=pwa&pid=5616648586768569154&oid=104830765242981883921>

W dniu 25 czerwca 2011 roku na cmentarzu w Białasach rozpoczęto budowę ogrodzenia. Przyroda nie próżnuje. Uprzątnięty w 2010 roku teren cmentarza w błyskawicznym tempie zarasta¹⁵.

¹⁵ Więcej na stronie: <https://plus.google.com/photos/104830765242981883921/albums/5616647871426382737/5616648586768569154?banner=pwa&pid=5616648586768569154&oid=104830765242981883921>

w miesiącach: lipcu, sierpniu, wrześniu i październiku kontynuowane są prace związane z budową ogrodzenia cmentarza. W dniu 16 października zakończono prace związane z budowa ogrodzenia cmentarza ¹⁶.

¹⁶ Więcej na stronie: <https://plus.google.com/photos/104830765242981883921/albums/5668880174147807249/5668881281470889026?banner=pwa&pid=5668881281470889026&oid=104830765242981883921>

W dniu 22 października 2011 roku odbyło się **uroczyste zakończenie etapu prac renowacyjnych na ewangelickich cmentarzach ziemi sierpeckiej**. Szczegółową relację z przebiegu uroczystości opisała Magdalena Staniszewska w artykule "Przyszłość przeszłości" - uroczyste zakończenie I etapu prac renowacyjnych na ewangelickich cmentarzach ziemi sierpeckiej - 22.10.2011 r¹⁷.

"Przyszłość przeszłości" - ta dość tajemnicza nazwa kryje w sobie wartościowe przesłanie - świadectwo pamięci współczesnego pokolenia sierpeckiej młodzieży o przeszłych, a co za tym idzie zapomnianych miejscach, jakimi są ewangelickie cmentarze zlokalizowane na terenie ziemi sierpeckiej. W sobotnie południe 22 października na jednej z takich nekropolii - w Józefowie (dawniej Czartowni) - miała miejsce uroczystość podsumowania pierwszego etapu prac renowacyjnych na trzech ewangelickich cmentarzach: w Osówce, Białasach i Józefowie. Prace te zrealizowała, z udziałem wielu Przyjaciół Nieformalna Grupa Historyczna Ultima Thule (...).

Tak wygląda to miejsce teraz, ale jeszcze jakiś czas temu trudno było doszukać się w nim cmentarza. Czas, dzika przyroda i niecywilizowane działania ludzi pozbawiły nekropolię jej dawnej świetności. Podobnie było z cmentarzem w Białasach i Osówce (o licznych inicjatywach związanych z tą miejscowością realizowanych przez Ultima Thule wielokrotnie pisaliśmy na łamach Sierpc Online).

Inicjatywę renowacji starych, zaniedbanych ewangelickich nekropolii na terenie ziemi sierpeckiej rozpropagował młody pasjonat lokalnej historii Tomasz Kowalski. Swoim zapałem zaraził grupę przyjaciół, z którymi stworzył Nieformalną Grupę

Początek uroczystości na cmentarzu w Józefowie (gm. Szczutowo), 22.10.2011 r.

Historyczną Ultima Thule - zrzeszającą wspaniałą, pełną zapału i chęci do działania sierpecką młodzież. Jednak przy tak dużym stopniu dewastacji wspomnianych cmentarzy siła kilku młodych osób to za mało. W Józefowie pomogli uczniowie Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Gójsku, kierowani przez swego dyrektora Marka Okonkowskiego oraz nauczycieli.

W Białasach wsparcia udzielili z kolei uczniowie Gimnazjum w Szczutowie, zmotywowani przez pedagogów i dyrektora Andrzeja Kapuścińskiego. Swój wkład pracy wnieśli także harcerze, niektórzy mieszkańcy wspomnianych miejscowości, niezbędni w takich okolicznościach sponsorzy prywatni oraz Fundacja Wspomagania Wsi w Warszawie, z której środków, w ramach konkursu "Kultura Bliska 2010" ów potężny projekt był finansowany.

Pierwszy etap projektu "Przyszłość przeszłości" objął lata 2009-2011. Sobotnia uroczystość, którą rozpoczęło nabożeństwo ekumeniczne odprawione przez kleryka Jakuba Retmianiaka reprezentującego Parafię Ewangelicko-Augsburską w Płocku i księdza prefekta Dariusza Pargulskiego z Parafii Św. Mikołaja w Gójsku podsumowywała właśnie ten okres prac. Po modlitwie goście uroczystości zapalili znicze na ocalałych, naprawionych mogiłach, a przy okazji spacerując po terenie nekropolii obejrzeni prace porządkowe i naprawcze, które wykonała młodzież.

¹⁷ Artykuł pochodzi ze strony internetowej Sierpc online: www.sierpc.com.pl Dział Newsy Sierpc online, zamieszczony pod linkiem: http://www.sierpc.com.pl/pokaz_news.php?id=1101

Druga część uroczystości odbyła się w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Gójsku. Zaprosił na nią wraz z Tomaszem Kowalskim dyrektor Marek Okonkowski. Rozpoczął ją pokaz multimedialny prezentujący zdjęcia cmentarzy sprzed i po renowacji. Spotkanie w szkole było okazją, by wyrazić podziękowanie szeregowi osób, które wsparły Projekt i pomogły uratować nie tylko pamięć o nieżyjących, ale także dać świadectwo dojrzałości i mądrości, tak bardzo potrzebne w świetle niełatwych stosunków polsko-niemieckich, które nadszarpnęła zwłaszcza II wojna światowa. Nie sposób wymienić wszystkich, którzy w sobotę odebrali podziękowania z rąk Tomasza Kowalskiego - prezesa Ultima Thule i Zdzisława Dumowskiego prezesa Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Sierpeckiej, które także pomogło w realizacji I etapu Projektu.

Druga część uroczystości w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Gójsku.

Dyrektor Gimnazjum w Szczutowie Andrzej Kapuściński wraz z przedstawicielami społeczności szkolnej na chwilę po podpisaniu symbolicznego aktu adopcyjnego cmentarza w Białasach.

Ważnym momentem uroczystości było wręczenie przez Tomasza Kowalskiego na ręce dyrektorów szkół w Gójsku i Szczutowie symbolicznych aktów adopcji cmentarzy w Józefowie i w Białasach. Oznacza to, że szkoły te będą opiekować się cmentarzami w tych miejscowościach i nie pozwolą, by znów dzika przyroda i ludzki wandalizm doprowadziły do ich dewastacji.

Podczas uroczystości głos zabrał także gość z Niemiec Erik Buchholz, potomek ewangelików z Białasów. Nie krył swej wdzięczności dla tak cennej inicjatywy polskiej młodzieży, zadeklarował też pomoc w odnalezieniu potomków osób spoczywających na odnowionych cmentarzach. Przy ich pomocy rewitalizacja z pewnością

przebiegłaby jeszcze sprawniej. Podczas tej części uroczystości głos zabierało jeszcze szereg innych osób, wśród których był wójt gminy Szczutowo Andrzej Twardowski, Justyna Duriasz-Bułhak - reprezentująca Fundację Wspomagania Wsi, dyrektorzy szkół.

Cennym i wypowiedzianym ku refleksji głosem była wypowiedź dyrektora Gimnazjum w Szczutowie Andrzeja Kapuścińskiego, który swoje słowa skierował szczególnie do gościa z Niemiec. Mówiąc o zniszczonych i zapomnianych cmentarzach ewangelików na ziemi sierpeckiej, podkreślił, że ich stan to nie tylko zła wola Polaków, ale przede wszystkim wynik pamięci o krzywdach, które Polacy doznali od zachodnich sąsiadów szczególnie podczas II wojny światowej. Po upływie 70 lat, gdy czas powoli zaciera te złe doświadczenia, możliwe jest zaopiekowanie się zapomnianymi nekropoliami, co też uczyniła młodzież ziemi sierpeckiej.

Po tej części uroczystości organizatorzy zaprosili do obejrzenia wystawy zdjęć z prac na cmentarzach oraz na spotkanie integracyjne połączone z poczęstunkiem.

Miło jest uczestniczyć w tego typu uroczystościach, zwłaszcza, gdy inicjują je młodzi ludzie. Tomasz Kowalski oraz młodzież, która zamiast oddawać się płytkim rozrywkom poświęca swój wolny czas ambitnym akcjom ratowania dziedzictwa przeszłości to piękny wzór do naśladowania nie tylko dla swoich rówieśników, ale i wielu dorosłych, zwłaszcza tych, którym z racji zajmowanych funkcji łatwiej byłoby przeforsować podobną inicjatywę – podsumowała autorka artykułu *Magdalena Staniszevska*.

Ciąg dalszy w części II

Materiał zebrał i opracował Dariusz Lazarowski